

EEN WANDELING OPENT DE OGEN

RAUM

PRIJS — €7,50

EEN PLEIDOOI VOOR ONGEZELLIGE GELIJKHEID

RUIMTE MAKEN OM VERTROUWDE VREEMDEN TE WORDEN

EEN MAGAZINE OVER VERTROUWDE VREEMDEN

5X INSPIRATIE OM UIT JE BUBBEL TE KOMEN

ZORGEN DAT VERSCHILLENDE LEEFWERELDEN ELKAAR WERKELIJK ONTMOETEN

Door de motie-Becker staat het integratievraagstuk weer prominent op de agenda bij de Tweede Kamer. Een meerderheid stemde bij die motie voor het bijhouden van gegevens over culturele en religieuze normen en waarden van Nederlanders met een migratieachtergrond.

Je zou haast vergeten dat uit onderzoek van het CBS vorig jaar bleek, dat de minst geïntegreerde Nederlanders de 'mensen met een Nederlandse herkomst' zijn. Daarmee, concludeerde het CBS, zorgt een diverse maatschappij er niet per definitie voor dat we ook echt met elkaar samenleven. En dat is een treurige conclusie voor onze inmiddels superdiverse steden.

Elk stadsplein zou eigenlijk dé plek voor ontmoetingen van stadsbewoners moeten zijn. Een plek waar ouderen op bankjes de dag aan zich voorbij zien trekken, waar tieners ongestoord hangen en mensen met welke achtergrond dan ook in gesprek raken over het weer, over de hond, over eten of over ieder andere alledaagse bezigheid. Een plek dus die bubbels uiteen doet spatten en waar we vertrouwd raken met elkaar.

Dat is waar we bij RAUM naar streven: zorgen dat verschillende leefwerelden elkaar werkelijk ontmoeten. Het RAUM magazine staat daarom in het teken van vertrouwde vreemden. Want juist in deze tijd moeten we met elkaar het belang onderkennen van onze pleinen, parken en straten. Het zijn dé plekken waar we vertrouwd kunnen raken

met andere leefwerelden, en dat gebeurt wanneer we meer contact met elkaar hebben.

In het openingsverhaal van Donica Buisman, oprichter en algemeen directeur van RAUM, gaan we dieper in op wat vertrouwde vreemden precies zijn, waarom het van belang is en hoe je dat in de praktijk stimuleert. In dit magazine vind je verhalen vanuit allerlei perspectieven, die dieper ingaan op het hoe en waarom. Zo speelt een archetype als 'de markt' een belangrijke rol in het ontmoeten van mensen buiten je bubbel. En hoe zorgen diverse burgers en makers ervoor dat verschillende groepen elkaar (blijven) ontmoeten? STIPO deed in opdracht van RAUM onderzoek naar de toegankelijkheid van een plein voor iedereen: utopie of haalbaar?

En tot slot gaan we wandelen, want we weten uit ervaring hoe fijn wandelen kan zijn, maar wandelen is ook de ideale manier om de publieke ruimte door de ogen van andere stadsbewoners te ervaren. Zo leren we de stad heel anders kennen dan onze blik toelaat. En dat is belangrijk om mogelijkheden te zien om de stad meer van iedereen te maken. Dus wandel je mee? Ons nieuwe programma *Wandelclub der Stadslezers*, dat we samen met andere Nederlandse en Belgische organisaties ontwikkelen, vertrekt zodra de lente zich aankondigt!

NYNKE VAN SPIEGEL
hoofdredacteur RAUM magazine

INHOUDS OPGAVE

6

OPENINGSVERHAAL

HOE MAKEN WE RUIMTE OM VERTROUWDE VREEMDEN TE WORDEN?

ACHTERGROND

DE MARKT ALS MIDDELPUNT

12

ONDERZOEK STIPO

EEN PLEIN VOOR IEDEREEN

18

COLUMN MASSIH HUTAK

EEN PLEIDOOI VOOR ONGEZELLIGE GELIJKHEID

16

PORTRETTEEN MAKERS

DE KUNST OM TE VERBINDEN

24

PORTRETTEEN BEWONERS

SAMEN STERK

34

ACHTERGROND

EEN WANDELING OPENT DE OGEN

30

INSPIRATIE

5X INSPIRATIE OM UIT JE BUBBEL TE KOMEN

44

PROJECTEN

DIT IS RAUM

48

HOE MAKEN WE RUIMTE OM VERTROUWDE VREEMDEN TE WORDEN?

Ontzettend veel mensen die werken binnen het publieke domein houden zich bezig met het stimuleren van ontmoeting tussen verschillende groepen inwoners van de stad. Ook bij RAUM werken we in onze programma's aan manieren om vertrouwde vreemden van elkaar te worden. Maar hapklare oplossingen om niet van elkaar te vervreemden, die zijn er nog niet. Wat zijn denkbeelden rondom polarisatie en contact, en hoe breng je dit in de praktijk?

TEKST DONICA BUISMAN
BEELD SAMIRA CHARROUD

Er zijn momenten dat je er amper mee bezig bent, maar de laatste tijd ontkom je er niet aan: we leven in een samenleving die steeds meer polariseert. Het kabinet Schoof zet de zaken op scherp tussen wij en zij, maar wie zijn 'wij' en 'zij' eigenlijk nog? Grote steden over de hele wereld zijn zogenaamde *majority-minority-cities* geworden: steden waarbij de meerderheid uit minderheden bestaat. "Leven in diversiteit groeit uit tot een van de belangrijkste karakteristieken van stedelijkheid in de (West) Europese steden in de 21ste eeuw" aldus politicoloog en socioloog Dirk Geldof in zijn boek *Superdiversiteit*.

De toenemende diversiteit in onze samenleving maakt de sociale omgang tussen bewoners moeilijker. Intensieve relaties kunnen door taalbarrières, waardeverschillen en (kansen) ongelijkheid moeilijker tot stand komen, zo bevestigen critici volgens de publicatie van 'Kennissplatform Inclusief Samenleven (KIS)'. De groeiende complexiteit in de samenstelling van onze steden kunnen we ook niet meer alleen op basis van etniciteit benaderen. Volgens Geldof zullen "de ene keer genderverschillen relevant zijn, de andere keer verschillen tussen hoog- en laagopgeleiden, dan weer verschillen tussen hoge en lage inkomens, tussen gelovigen en ongelovigen."

KLEEFKRACHT

Tal van onderzoekers wijzen er volgens KIS op dat het stimuleren van sociaal contact een belangrijke rol kan spelen in het creëren van vertrouwen en saamhorigheid en in het tegengaan van negatieve beeldvorming en vooroordelen over elkaar. Sociale wetenschappers erkennen dat de maatschappij niet bestaat uit een optelsom van individuen, maar dat er een bepaalde onzichtbare kleefkracht bestaat die individuen als het ware aan elkaar lijmt.

Deze sociale cohesie is niet alleen van belang voor het vertrouwen in onze samenleving als geheel en de mate waarin mensen mee (willen) doen, maar ook voor zaken als welzijn en leefbaarheid. En daarmee is het dus ook belangrijk voor onze economie en democratie.

DE BOEL BIJ ELKAAR HOUDEN

“De boel bij elkaar houden was toen belangrijk, maar nu nog meer”, zo zegt Job Cohen, voormalig burgemeester van Amsterdam naar aanleiding van de tweede termijn van Femke Halsema als burgemeester van Amsterdam. Met alles wat gebeurd is kunnen we sindsdien zeggen dat dit alleen maar nog belangrijker geworden is. Volgens de zogenaamde contacthypothese van psycholoog Gordon Allport verminderen vooroordelen, onzekerheid en angst als mensen meer contact met elkaar hebben. “Bekend kan bemind maken, mits er sprake is van een gelijke status, een gemeenschappelijk belang of doel en een zekere mate van wederzijdse waardering.” (KIS)

Vooraf lichte en losse verbanden bieden in cultureel diverse omgevingen, kansen om bruggen te slaan tussen groepen. Deze contacten zijn overigens niet gebaseerd op grote overeenkomsten tussen mensen. “Het gaat meer over wat je (samen) doet, dan over wie je bent: het gaat meer over de activiteit, dan over identiteit”, aldus onderzoeker Gerben Helleman aan de Haagse Hogeschool. “Je hoeft helemaal niet 'hetzelfde' te zijn in termen van leefstijl, culturele achtergrond of sociaal-economische positie om toch in contact met andere mensen te komen op bijvoorbeeld het schoolplein, de sportvereniging of tijdens het uitlaten van de hond.” KIS haalt sociaal antropoloog Susanne Wessendorf aan en haar onderzoek in de Londense wijk Hackney. Daar zag zij *commonplace diversity* ontstaan waarbij culturele diversiteit werd ervaren als een vanzelfsprekend onderdeel van het sociale leven. Verschillende mensen deelden daar op een positieve manier alledaagse gewoonten en activiteiten met elkaar. Wanneer daarbij enige afstand bewaard kan worden, zoals bij winkelen en wandelen, blijft er ruimte voor eigenheid. Het kan leiden tot “vriendelijkheid onder vreemden” (KIS).

ATTENTE PLEKKEN

Bij RAUM gebruiken we de term ‘vertrouwde vreemden’ om te omschrijven wat voor soort contact we willen aanjagen. Sociaal psycholoog Stanley Milgram gebruikt deze term om te beschrijven wat er gebeurt tussen mensen die elkaar vaker tegenkomen. Dan ontstaat

‘Je hoeft helemaal niet 'hetzelfde' te zijn in termen van leefstijl, culturele achtergrond of sociaal-economische positie om toch in contact met andere mensen te komen’

namelijk een vorm van contact dat tussen anonimiteit en vriendschap in zit: je herkent je in elkaar. Volgens Milgram vindt dit soort contact eigenlijk op een heel voorspelbare manier plaats: “*they depend on regularity, ongoing contact, and public spaces.*” Dit kunnen semi-publieke binnenruimtes zijn, zoals horeca, stations en cultuurgebouwen, en buitenruimtes als pleinen, parken en straten. Volgens Monique Kremer, bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap aan de Universiteit van Amsterdam, zijn hierin vooral attente plekken belangrijk. Deze zijn fysiek laagdrempelig, uitnodigend voor iedereen - ongeacht iemands achtergrond en leeftijd - en er zijn mensen aanwezig die helpen om contact te bevorderen. Socioloog Eric Klinenberg noemt dit soort ruimtes in zijn boek *‘Palaces for the people’* ook wel de sociale infrastructuur van de stad: “*Social infrastructure is the missing piece of the puzzle, and building places where all kinds of people can gather is the best way to repair the fractured societies we live in today.*” Om vertrouwde vreemden te worden is regelmatig contact nodig. Dit vraagt om ruimtes die mensen herhaaldelijk bezoeken omdat ze er vinden wat ze (dagelijks) nodig hebben. Ze moeten zich er bovendien thuis voelen en de ruimte moet verschillende vormen van ongedwongen ontmoetingen faciliteren. In de praktijk betekent dat het volgende.

MULTIFUNCTIONEEL MET ZACHTE GRENZEN

“Wie streeft naar ontmoeting zou bij de inrichting van de stad vooral moeten streven naar multifunctionele ruimtes waar verschillende mensen op hetzelfde moment verschillende dingen doen”, zo zegt Gerben

Helleman. Het zijn ruimtes waar zowel collectieve bijeenkomsten kunnen plaatsvinden als individuele ontmoetingen en waar (lang en kort) verblijf gestimuleerd wordt. De placemaking pioniers van Project for Public Spaces uit New York hebben het over de *‘Power of 10+’*: “*Idealiter zou elke plaats tien activiteiten moeten bieden. Deze kunnen variëren van eenvoudige activiteiten, zoals wandelen of van de zon genieten, tot activiteiten die meer organisatie vereisen, zoals een ijsje eten of een concert bezoeken.*” Helleman benadrukt het belang van zachte grenzen, zoals op het marktplein waar verschillende leefwerelden van mensen elkaar kunnen ontmoeten. Het zijn ook de zogenaamde drempelwerelden die cultuurfilosoof René Boomkens benoemt, waar het private en het publieke als vanzelf in elkaar overvloeien.

Bij RAUM wandelen buurtgenoten over ons plein om van A (huis) naar B (winkelcentrum) te komen. We hebben een diversiteit aan zitmogelijkheden en speelaanleidingen, en we zorgen voor steeds meer groen om het verblijf aangenamer te maken. Sinds

afgelopen jaar hebben we de Pleintheek met onder andere een buurtuitleen waarmee mensen zelf kunnen beslissen hoe ze het plein willen gebruiken. Van speelgoed voor de kids, tot strandstoelen en boeken. Daarnaast organiseren we jaarlijks zo’n 150 activiteiten: van kleinere workshops tot een festival voor 7.000 mensen als SOUK. Kijk voor een overzicht van hoe je een publieke ruimte aantrekkelijker maakt overigens ook eens naar de acht animatiestrategieën van Hugo Glover (2019). Uit onderzoek naar ons plein (zie verderop in dit magazine) blijkt wel dat we nog veel te leren hebben om ons plein multifunctioneel te maken voor zoveel mogelijk verschillende mensen.

JE VEILIG EN THUIS VOELEN

Om je thuis te voelen in een ruimte is meer nodig dan alleen een fysiek veilige omgeving. Mensen willen zich allereerst niet bedreigd voelen in een ruimte, op wat voor manier dan ook. Ze willen plekken “waaraan ze kunnen aflezen dat het goed gaat met hun buurt” (KIS). Wat naast een gezellige en aantrekkelijke uitstraling ook te maken heeft met dat de plek goed onderhouden is. Vervolgens wil je zorgen dat de ruimte fysiek toegankelijk is voor zoveel mogelijk mensen. Zo zijn er voor veel mensen met een beperking, en ook voor kinderen en ouderen, vaak een diversiteit aan obstakels die het voor hen soms zelfs onmogelijk maken om gebruik te kunnen maken van een ruimte. Wat echter vaak over het hoofd wordt gezien, is dat mensen zich ook emotioneel (voor zover dat mogelijk is in een publieke ruimte) veilig willen voelen. Vooral ondergerepresenteerde groepen hebben *safe spaces* nodig: plekken of activiteiten waar ze het gevoel hebben zichzelf te mogen zijn. Bij RAUM hebben we bijvoorbeeld met en voor jongeren een ‘Hangout’ ontwikkeld en ouders van kinderen met een beperking hebben aangegeven een prikkelarme ruimte te willen op het plein.

Om je ergens thuis te voelen is er nog een belangrijk aspect: representatie. Komen andere mensen zoals jij naar de plek, zijn ze daar welkom? Anders gezegd: is de ruimte leesbaar en herkenbaar voor verschillende groepen mensen? Volgens ons is juist hiervoor een proces cruciaal waarbij gebruikers kunnen meedenken met de vormgeving van een ruimte of een activiteit. Hoe zorg je er anders voor dat je weet wat een groep wil, dat een deel van hun identiteit, en hun vorm van thuis voelen, weerspiegeld wordt? Zo hebben de ontwerpers van Kars + Boom de speelinstallatie Straatscherm vormgegeven met 150 kinderen en is SOUK Utrecht, opgezet door Dina Ziad, ontwikkeld met zo’n 10 partnerorganisaties vanuit de Arabische en Amazigh cultuur in Utrecht, waaronder Dabke Night, Hand of Fatima, YUMNA, ‘t Goudhaantje, BOKS-cultuurhuis, Atay Atelier en FeSination. Om zich thuis te voelen, zijn mensen idealiter zelf eigenaar van de ruimte of een activiteit. Dan kunnen ze die naar eigen inzicht vormgeven. We zijn dan ook dankbaar voor de moestuin op ons terrein die door buurtbewoners bestierd wordt. En het is waarom we Publiek Canvas aanbieden, waarin bewoners hun eigen activiteiten kunnen organiseren op het plein.

LOS EN SPEELS

Volgens socioloog Richard Sennett is “een ruimte die het speelse en kwetsbare in jong en oud naar boven

haalt, die ons triggert om te experimenteren en nieuwe ervaringen op te doen” essentieel in onze steden. Alleen dan kunnen we volgens hem uit de dagelijkse tredmolen van het leven stappen en ons openstellen om met anderen in contact te komen. Diverse theoretici benadrukken bovendien het belang van spelen om ons te uiten, en te laten zien wie we zijn. Jezelf laten zien is een belangrijk aspect in het leggen van contact.

Terwijl steeds meer publieke ruimtes zogenaamde *tight spaces* zijn, heb je hiervoor nu juist *loose spaces* nodig. Het zijn ruimtes die ingericht zijn (met ontwerp, (kunst) installaties, interventies, attributen of activiteiten) zodat mensen deze naar eigen inzicht kunnen gebruiken en veranderen. De Pleintheek is hier een voorbeeld van, maar ook een markt. Of neem losse stoelen in een park: jij bepaalt waar je ze neerzet, voor hoeveel mensen en of je zon of schaduw wilt. We stimuleren bij RAUM, met interventies als Soft Spot en activiteiten als Spelerij, vooral *play*. We proberen bezoekers iets te laten doen dat tegen hun dagelijkse gedrag ingaat, zoals de volwassenen die afgelopen zomer bij ons potjes kwamen apenkooien op het plein.

MAATWERK

Voor alle vormen van het inrichten en activeren van ruimtes geldt dat het maatwerk is. Zit je in het centrum of aan de buitenranden van de stad, maak je deel uit van een homogene of diverse buurt, is het een plein of een buurthuis? En sowieso: wie zijn de mensen die je bij je plek wil en moet betrekken, en wat willen zij?

Jezelf laten zien is een belangrijk aspect in het leggen van contact

Het is niet makkelijk om betekenisvolle ontmoeting te faciliteren en tegelijkertijd is er maar één manier om uit te vinden wat bij jou werkt: gewoon doen, continu blijven leren en op basis hiervan je plek beter maken.

Laten we dus samen blijven werken aan het creëren van betekenisvolle publieke ruimtes waar verschillende mensen uit de stad elkaar regelmatig kunnen ontmoeten. Misschien kunnen we met elkaar een groeiend aantal plekken realiseren die een tegenwicht bieden aan het toenemend aantal negatieve vooroordelen die mensen over elkaar hebben. Zo zetten we samen stappen om wat meer vertrouwde vreemden te worden van elkaar.

Donica Buisman is directeur en oprichter van RAUM. Dit essay is onderdeel van het boek dat ze aan het schrijven is over het belang van de publieke ruimte voor het creëren van ontmoeting tussen verschillende mensen in de stad.

Dit artikel is tot stand gekomen met dank aan een enorme hoeveelheid kennis vanuit een grote diversiteit aan sociale wetenschappers en stedenbouwkundigen. Al sinds de jaren ‘70 zijn we dankzij hen aan het leren over het creëren van inclusie in steden. Voor dit artikel gaat specifieke dank uit naar het Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS) voor de literatuurstudie t.b.v. de publicatie ‘Polarisatie en Verbinding’ van maart 2023 en onderzoeker Gerben Helleman aan de Haagse Hogeschool met o.a. zijn blog ‘Ontmoeten in de Publieke Ruimte’ van december 2020.

De markt als middelpunt

Er zijn weinig plekken waar zoveel verschillende mensen samenkomen als op de markt. En dat verloopt ook nog eens heel gemoedelijk. Sterker nog, de markt speelt een grote verbindende rol in de samenleving. “De markt heeft een serieus magische kracht.”

TEKST ANOUK KEMPER
BEELD RAUM

Dina Ziad kan zich de bezoeken aan haar familie in het Midden-Oosten nog goed herinneren. Hoe ze dan met de auto naar de markt reden, naar de souk, en hoe zij zich vergaapte aan de ambachtslieden. “Bakstenen, raamwerk, borduurwerk; veel producten worden ter plekke gemaakt,” vertelt Ziad. “Het was een hele beleving van geuren en kleuren, veel meer dan handeldrijven alleen. Hier vond je ondernemerschap, ambachtschap, innovatie en creativiteit samen op één plek.”

Dat is ook wat Ziad wilde laten zien met SOUK Utrecht, een Arabische en Amazigh (Berber) markt die uitgroeide tot een jaarlijks terugkerend festival op het Berlijnplein. Voorjaar 2024 vond alweer de derde editie plaats, vol

muziek, lekker eten en activiteiten voor jong en oud. SOUK Utrecht is een concept van Ziad, gefaciliteerd door en georganiseerd bij RAUM op het Berlijnplein.

“In het westen weten mensen nog te weinig over de culturele rijkdom uit de Arabische en Amazigh leefwereld”, zegt Ziad, die zelf Irakese roots heeft. Door in te zoemen op talent en ambacht wil ze met SOUK het publiek inspireren. Ook wil ze het eigenaarschap, met betrekking tot het vertellen van verhalen over de Arabische en Amazigh cultuur, teruggeven aan de mensen over wie het daadwerkelijk gaat. Zij vertellen met SOUK zélf hun verhaal.

Het evenement wordt dan ook volledig in samenwerking met de ‘SOUK-community’

vormgegeven: het grafisch ontwerp, de programmering, de uitingen op sociale media.

SAMENBRENGEN

Het archetype van de markt leent zich daar goed voor, vindt ze. “Iedereen kent het, iedereen begrijpt het. Nu SOUK is uitgroeid tot een festival, ontstaat er nog meer ruimte voor het ‘samen ervaren’. Daar waar politiek en media polariseren, brengt kunst en cultuur juist mensen bij elkaar. Ook als je weinig met elkaar gemeen hebt, kun je alsnog samen een concert beleven. Dat verbindt, het overstijgt onze verschillen.”

Marktconsulent David K. O’Neil

had het niet beter kunnen zeggen. De Amerikaan doet al ruim veertig jaar onderzoek naar markten wereldwijd, zowel naar de verbindende factor van markten voor bezoekers als hoe lokale economieën hiermee opnieuw kunnen worden opgebouwd. Hij weet goed wat er zoal nodig is om een markt als bindmiddel van een community in te zetten.

“De markt heeft een serieus magische kracht,” vertelt O’Neil vanuit zijn woonplaats Philadelphia aan de telefoon. “Dit is hoe we het al duizenden jaren doen. Het zit in ons DNA, in ons onderbewustzijn. Het is een heel natuurlijke manier van samenkomen voor mensen.”

Het fascineert O’Neil na al die jaren nog altijd mateloos. “De dynamiek is overal hetzelfde, of ik

nou op de grote markt in Aleppo ben of op de vlooienmarkt in Californië. Het draait om een *basic person-to-person transaction*. Die vorm van intimiteit, het onderhandelen – soms kort, soms wat langer – het blijven hangen om te kletsen: op elke markt gaat het zo. *Anywhere, anytime.*”

TEGEN EENZAAMHEID

Volgens O’Neil kunnen markten goed helpen bij het bouwen van gemeenschapszin, zeker nu steeds meer mensen alleen wonen. “Een markt is een goede manier om te voelen dat je ergens bijhoort. Een markt is actief en jij helpt het mede in leven te houden – waardoor je zelf

ook weer in leven blijft.” Grote woorden, maar dit is ongeveer wat O’Neil terugkrijgt uit zijn onderzoeken als hij aan mensen vraagt wat zij het meest waarderen aan hun markt. “Het gemak? De viskraam? Nee, waar ook ter wereld antwoordt men: Dat het mensen samenbrengt.”

O’Neil is mede-oprichter van het *Public Markets program* van het New Yorkse Project for Public Spaces. Zij organiseren sinds 1987, eens in de zoveel jaar *The International Public Markets Conference*. De missie van deze internationale conferentie is om voorstanders, managers, lokale overheden en iedereen die betrokken is bij lokale markten, te verbinden. Van Barcelona tot Vancouver, de conferentie is al op veel plekken georganiseerd en onderzoekt

‘DAARNAAST
DRAAGT EEN
MARKT BIJ AAN
GEMEENSCHAPSZIN,
INCLUSIVITEIT EN
ANDERE VORMEN
VAN SOCIAAL
WELZIJN’

DAVID K. O’NEIL

hoe verschillende markten de lokale economie en verbinding beïnvloeden. De eerstvolgende editie is aankomende juni in Milwaukee. O’Neil blijft de conferentie een belangrijk evenement vinden. “Er komen ontzettend veel mensen samen uit het vak, waardoor er verschillende initiatieven ontstaan. Bijvoorbeeld het Market Cities Network, een wereldwijde vereniging voor het marktwezen.”

Dat hele marktwezen is essentieel voor (lokale) economieën. “Daarnaast draagt een markt bij aan gemeenschapszin, inclusiviteit en andere vormen van sociaal welzijn”, zegt O’Neil. De conferentie streeft ernaar om markten te laten floreren, of het nou in grote steden is of in kleine dorpen.

TRADITIONEEL EN MODERN

Dat de lokale gemeenschap essentieel is in het slagen van een evenement als SOUK, begreep artistiek leider Ziad vanaf het prille begin. “SOUK is ontstaan uit het idee om een ondervertegenwoordigde groep een fysieke plek te geven in de stad.” Zo’n 35% van de inwoners van Leidsche Rijn en omgeving heeft een Arabisch-Amazigh achtergrond en toch zie je dat nauwelijks terug in de (culturele) faciliteiten. Dat moet beter.

De laatste editie resulteerde in een beleving van een echte souk, waar ruim 7.000 bezoekers op afkwamen. Zo wisten de bekende

DJ Salamalaikum en de Syrische dichter/zanger Wasim Arslan het publiek zowel aan het dansen te krijgen als te ontroeren. Bij de verschillende marktcramen was het voor de bezoekers eveneens thuiskomen. “We wilden de traditionele kant mixen met een moderne blik, dus er waren authentieke Marokkaanse aardewerken te vinden, maar ook streetwear brands en modern design.”

Wat hoop Ziad voor de toekomst? “Dat SOUK een opzichzelfstaande organisatie wordt. SOUK is zó op de community gericht, dan moet het ook van de community zijn.”

EEN PLEIDOOI VOOR ONGEZELLIGE GELIJKHEID

‘ALS WE ELKAAR
NIET MEER TEGENKOMEN,
KUNNEN WE OOK
NIET MEER BOTSEN’

COLUMN MASSIH HUTAK

Maakt u zich ook zo'n zorgen om de groeiende polarisatie in Nederland? Dan heb ik goed nieuws: u ziet spoken! Ik las in de krant namelijk dat er na een grootschalig onderzoek van socioloog Quita Muis - aan de Universiteit van Tilburg - geconcludeerd kan worden dat de polarisatie in Nederland helemaal niet toeneemt. Sterker nog: het neemt af. Zij stelt dat 'in de meeste Europese landen de opvattingen die mensen hebben over zaken als sociale stabiliteit, economie, abortus, homoseksualiteit en immigratie in ruim 35 jaar gemiddeld nauwelijks uit elkaar zijn gegroeid.'

Wat expliciet wil klinken als goed nieuws, namelijk: we verschillen minder van elkaar dan we denken. Maar impliciet zegt het: we zijn altijd al een fokt-op volkje geweest en dat blijft ook nog wel even zo. Kortom: we zitten niet in de shit dóór polarisatie, maar door een tekort eraan. Daarom pleit ik vóór polarisatie. En in mijn pleidooi deel ik polarisatie op in twee categorieën: populaire polarisatie versus principiële polarisatie. Populaire polarisatie is het type waar pers en politici lekker op gaan. Bloeddorstige sensatie als verdienmodel, zoals we merkten na de Maccabi hooligans in Amsterdam. Principiële polarisatie is een overlevingsmechanisme voor personen en partijen voor wie de verdeling van macht en kapitaal verduidelijkt moet worden en kritisch heringericht, zoals de BDS-beweging die via het boycotten, defunderen en sanctioneren van producten, diensten en bedrijven strijdt tegen de apartheid en genocide in Palestina. Daarvoor heb je wel een duidelijke Wij en een duidelijke Zij nodig. Maar in dit land van de gezelligheid moet je er

natuurlijk voor blijven waken dat je niet te lang en te ongemakkelijk tegenover elkaar komt te staan. Wil je dichterbij macht komen, prima, maar dan moet je je wel conformeren aan de dominante norm. Assimilatie verpakt als integratie, oftewel genormaliseerde codes om niks te hoeven veranderen aan de huidige machtsverhoudingen. Ideeën en ideologieën zijn ideaal voor identiteitsvorming, maar je principes mogen je privileges natuurlijk niet in de weg zitten.

Quita Muis: 'Ik zie ook dat verschillende groepen harder oordelen over elkaars mening. Maar dat gaat over waargenomen polarisatie, niet om feitelijke polarisatie, de definitie die ik hanteer in mijn onderzoek.' En dat zorgt ervoor dat we tegenover elkaar komen te staan terwijl we volgens de socioloog meer naar elkaar zijn toegegroeid. 'Jammer genoeg is dat verkeerde beeld vervolgens het uitgangspunt van ons handelen,' concludeert Muis: 'We gaan in een andere buurt wonen, of sturen onze kinderen naar een andere school. De sociale cohesie verwatert

omdat we elkaar niet meer kennen. En zo worden onze aannames uiteindelijk ook werkelijkheid.' Als we elkaar niet meer tegenkomen, kunnen we ook niet meer botsen. Mijn pleidooi vóór polarisatie is dan ook een pleidooi vóór conflict. Kwalitatief conflict. Ongezellige gelijkheid boven gezellig ongelijkheid. Ook als de intenties goed zijn. Of: juist als de intenties goed zijn.

Durf om te denken. Dus van impact naar intentie. We bedoelen het allemaal hartstikke goed. Dat is het punt niet, volgens mij. Hoeveel verantwoordelijkheid nemen we na de goede intenties voor een net zo goed proces richting impact? Anders banen we met onze zuivere intenties uiteindelijk een gladgestreken weg rechtstreeks richting de hel.

Tenzij we écht durven te veranderen.

*Deze column verscheen eerder in
gesproken vorm op NPO radio 1*

EEN PLEIN VOOR IEDEREEN

Voelen verschillende mensen zich echt welkom op het Berlijnplein? Met die vraag werd onderzoeksbureau STIPO op pad gestuurd door RAUM. De balans vinden tussen ‘creatief’ en ‘voor iedereen’ is de uitdaging, zo blijkt.

TEKST ANOUK KEMPER
BEELD RAUM

Het Berlijnplein speelt een cruciale rol in doelstellingen van RAUM om inclusieve publieke ruimten te creëren waar verbinding tussen verschillende groepen kan plaatsvinden. Waar RAUM zeven jaar geleden begon met *creative placemaking* als middel om een culturele plek voor de wijk te maken, is het Berlijnplein inmiddels uitgegroeid tot een culturele publieke plek met horeca, speelplekken, de Pleinotheek, een moestuin, hangplekken voor tieners, een diversiteit aan activiteiten en installaties en ruimte om vrienden te ontmoeten.

De afgelopen jaren is er geëxperimenteerd met wat er zoal mogelijk is in de publieke ruimte. Niet alleen op het gebied van kunst, cultuur en ontwerp, ook als het gaat om mensen bij elkaar brengen op een dieper niveau. Want je kunt wel een plek zijn waar mensen graag komen, maar hoe zorg je dat die verschillende groepen elkaar ook ontmoeten? Hoe draag je bij aan verbinding tussen groepen? Hoe worden zij ‘vertrouwde vreemden’ van elkaar? En, hoe creëer je een plek waar zoveel mogelijk mensen zich welkom voelen?

Om antwoord te krijgen op deze (en andere vragen) deed bureau STIPO, in samenwerking met studenten van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) en Universiteit Utrecht (UU), uitvoerig onderzoek naar het gebruik van het Berlijnplein.

BELANGRIJKE SCHAKEL

In een samenleving die sterk polariseert, wil RAUM juist dat mensen met elkaar in contact blijven. De publieke ruimte is daarvoor essentieel; hoe zorg je dat mensen vertrouwd blijven met elkaar? Dit onderzoek is een belangrijke schakel onderweg naar dat antwoord. Het Berlijnplein kent verschillende vaste bezoekers. Uit het onderzoek blijkt dat kinderen, hun ouders en grootouders de creativiteit van de plek waarderen en de ruimte om te spelen. Tieners maken graag gebruik van de verschillende mogelijkheden om samen te hangen. Ze voelen zich uitgenodigd om de ruimte te gebruiken en aan te passen naar hun behoeftes. Jongvolwassenen (tot dertig jaar) houden van de uitstraling ('een levendige en creatieve plek') en komen vaak om sociale contacten te leggen. En tenslotte zijn de vrijwilligers die betrokken zijn bij RAUM en bij de moestuin ook bezoekers van het plein. Voor hen is het een plek waar ze nieuwe mensen ontmoeten en vriendschappen hebben gesloten. Toch blijkt de inrichting, en de mogelijkheden die dit biedt voor bepaalde groepen, ook een bron van uitsluiting voor andere groepen.

FOCUSGROEPEN

Uit het onderzoek blijkt dat de groepen allemaal de potentie zien van het plein, maar dat zij zichzelf niet voldoende welkom voelen. Zo geldt bijvoorbeeld voor ouderen en mensen met een Marokkaanse achtergrond dat zij de activiteiten op het plein als te 'alternatief' ervaren. RAUM gaat zich daarom de komende jaren met haar programma, naast een breder publiek, specifiek op drie focusgroepen richten. Dit zijn ouderen, mensen met een Marokkaanse migratieachtergrond en kinderen met een beperking en hun ouders. De keus viel op deze groepen, omdat zij ondervertegenwoordigd zijn in de wijk Leidsche Rijn én in de stad Utrecht. Veel plekken zijn niet op hen (in)gericht. Hebben zij wél het gevoel dat het plein er ook voor hen is?

Qua fysieke toegankelijkheid helpt onder andere het ontwerp van het park aan de zijde van het winkelcentrum niet mee. Het gaat bij de toegankelijkheid van het plein overigens niet alleen om de fysieke obstakels. De ouders van kinderen met een beperking leggen ook de nadruk op de aanwezigheid van sociale obstakels, niet alleen op het Berlijnplein maar juist in het algemeen. Zo worden kinderen die ander gedrag vertonen vaak

ontweken. Niet uit onwil, maar uit onwetendheid. Hoe pak je die onwetendheid aan, zodat ook mensen die niet aan de norm voldoen zich welkom voelen op onze pleinen, parken en straten?

GAIN GESPREK

RAUM wil met dit onderzoek kritisch naar zichzelf kijken en tegelijkertijd handvatten en inzichten bieden aan andere organisaties die zich bezighouden met openbare ruimtes en inclusiviteit nastreven. Het onderzoek geeft verschillende aanbevelingen die op meer publieke plekken toepasbaar zijn. Zo zijn veel van de wensen en behoeften van ondervetegenwoordigde groepen relatief onbekend. Dat maakt het extra belangrijk tijd en aandacht te besteden om structureel het verdiepende gesprek met deze groepen aan te gaan en hen nauw te betrekken bij het ontwerp van een plek.

Wat ook opvalt is de wens voor een inclusieve speeltuin waar zo veel mogelijk verschillende kinderen (en ouders) plezier aan kunnen beleven. Opvallend voor RAUM was zoiets simpels als een verscheidenheid aan zitplekken creëren voor een verscheidenheid aan behoeftes: zo willen ouderen juist zitbanken die hoger zijn voor een makkelijke in- en uitstap én een plek voor hun rollator. Zorg daarnaast voor duidelijke bewegwijzering en informatieborden, die ook te begrijpen zijn voor mensen die de Nederlandse taal (nog) niet goed beheersen: maak borden waar nodig meertalig,

afhankelijk van de wijk. Ook de duidelijke wens voor diversiteit in geplande activiteiten is van belang. Voor verschillende leeftijden, interesses en culturen moet er passend aanbod zijn.

Dit alles helpt mee in de ontwikkeling van een divers, levendig plein waar verschillende mensen zich welkom voelen én elkaar ook echt kunnen ontmoeten.

'DIT IS MIJN PLEK'

Voor nu staat RAUM een mooie uitdaging te wachten. Hoe kan worden voldaan aan de uiteenlopende behoeften van de drie focusgroepen zonder de overige bezoekers, die het plein als 'leuk' en 'anders dan anders' ervaren, uit het oog te verliezen? De komende tijd wordt het zoeken naar de juiste balans. En niet alleen in de huidige tijdelijke inrichting van het terrein. Het onderzoek wordt gebruikt om het ontwerp van de culturele nieuwbouw op deze plek, waar RAUM ook weer onderdeel van wordt, verder vorm te geven.

Zeker is: eigenaarschap is één van de sleutels naar succes. Dat iedereen zich welkom voelt én mag meedenken. Zodat mensen weten 'dit is ook mijn plek'.

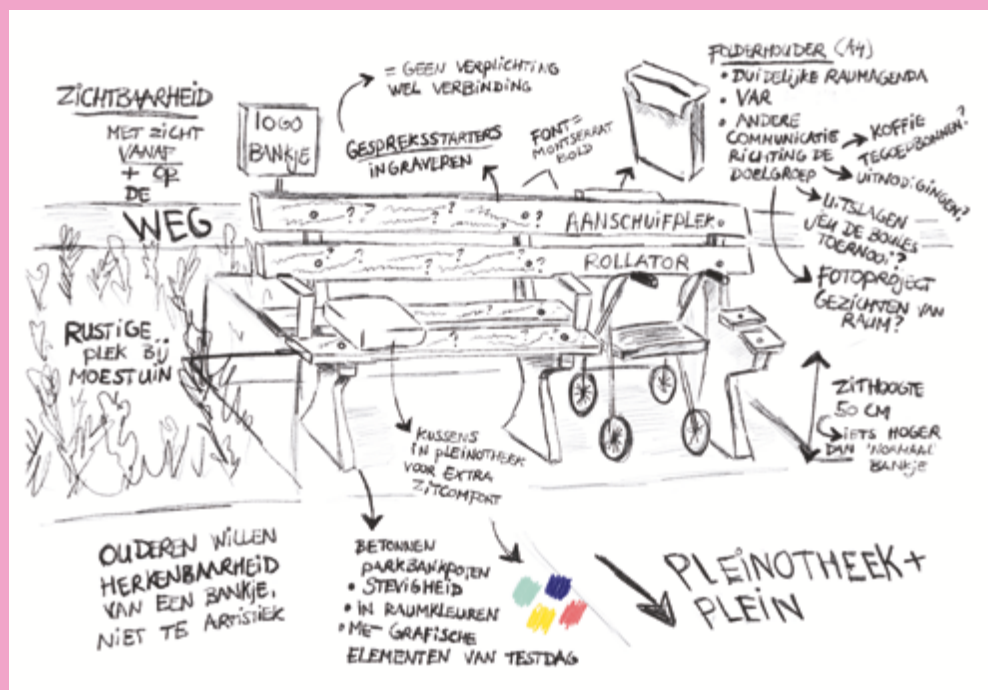
HET ONDERZOEK VAN STIPO KUN JE
LEZEN OP DE [RAUMUTRECHT.NL](https://www.raumutrecht.nl)

FOCUS OP DE DOEL- GROEP

'Dit is ook mijn plek':
drie voorbeelden.

LUC BERENDSEN creatief producent bij FAAM

FAAM deed met makers onderzoek naar ouderen rondom het plein en ontwierp op het Berlijnplein speciaal voor hen een bankje om op te zitten. "Waarom komen ouderen weinig tot niet op het Berlijnplein? Om dat uit te vinden zijn we met zestigplussers in gesprek gegaan. Ze bleken vooral behoefte te hebben aan betere zitplekken, concludeerde onze onderzoeker Nina Nijenhuis. Niet dat er niet genoeg zitplekken op het plein zijn, maar de bankjes zitten niet altijd even prettig. Er staan bijvoorbeeld klapstoeltjes; die moet je optillen, verplaatsen, openklappen. En dat zitten ze ook nog eens niet lekker. Kortom, er moest een beter bankje komen met de juiste zithoogte, een rechte rugleuning en met handgrepen waar je jezelf aan kunt optrekken. Ontwerpers Maartje de Goede en Lonneke Thijs zijn daarmee aan de slag gegaan; zij hebben uiteindelijk het nieuwe bankje ontworpen dat nu ook daadwerkelijk op het plein staat. Bovendien vonden de ouderen het belangrijk dat het bankje vanaf de straat te zien is, zodat ze kunnen zwaaien naar burens – en ook even samen kunnen zitten."

CYNTHIA BOOM van ontwerp bureau Kars + Boom

Ontwerpbureau Kars + Boom ontwierp in 2022 in samenwerking met InContact Bijzonder een inclusieve speelinstallatie op het Berlijnplein. Ze hebben kinderen met een beperking en hun ouders verder uitgevraagd voor dit onderzoek. In 2025 en 2026 gaan ze een nieuw ontwerp maken voor het Berlijnplein. "Lang niet alle kinderen met een beperking komen op het regulier onderwijs terecht, waardoor kinderen met én zonder beperking elkaar minder ontmoeten. Hier maken wij ons zorgen over. Om ervoor te zorgen dat alle kinderen toch samen kunnen spelen, hebben we een speciaal straatscherm ontworpen voor het Berlijnplein. Hiervoor hebben we heel intensief met kinderen gesproken, en met ouders van kinderen met een beperking: wat willen zij, wat hebben zij nodig? De uiteindelijke speelinstallatie is gericht op de zintuigen. We hebben bijvoorbeeld verschillende materialen gebruikt in plaats van alleen maar hout of metaal. Er zijn touwtjes waaraan je lekker kunt pelen, goed voor de fijne motoriek. En we hebben metalen bobbels aangebracht, omdat we van ouders weten dat kinderen met een beperking als autisme sneller geneigd zijn met een stok geluiden te maken. Je ziet inderdaad dat het straatscherm gebruikt wordt door allerlei verschillende kinderen."

KHADIJA MAROS eigenaar van studio Yumna en programmamaker bij RAUM

Khadija Maros is voor het onderzoek van STIPO verder in gesprek gegaan met Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond. "RAUM heeft als Meemaakpodium, een regeling van het Fonds voor Cultuurparticipatie, het concept 'Publiek Canvas' ontwikkeld om te zorgen dat bewoners de ruimte krijgen om hun eigen activiteiten te organiseren op het Berlijnplein. Het is niet bedoeld voor professionals, maar echt als laagdrempelige manier om mensen meer bij de buurt en bij het plein te betrekken. Er worden heel verschillende dingen georganiseerd: zo is er vanuit een zorginstelling een wekelijkse jeu-de-boulesmiddag, en er is ook een K-pop festival geweest, aangejaagd door twee meiden. Er zijn al uit verschillende communities aanvragen binnengekomen. We hopen dat ook de Marokkaanse gemeenschap activiteiten gaat organiseren. Zij kennen RAUM van SOUK, maar verder herkennen ze zich nog onvoldoende in het plein. De komende drie jaar gaan we daar serieus op inzetten. Met de community kijk ik naar wat zij graag willen en hoe zij daar zelf een bijdrage aan kunnen leveren. Aan de hand daarvan moet er een nieuw evenement ontstaan, naast SOUK. En onze nieuwe Powerhouse dit voorjaar wordt ook een maker uit de Marokkaanse community."

DE KUNST OM TE VERBINDEN

Welke rol spelen ontwerp, kunst én cultuur als je verbinding wilt maken tussen verschillende mensen? Een sociaal ontwerper, kunstenaar en danser geven prijs hoe ze dat doen.

TEKST ROSA LEE SZARZYNSKI

‘ONTWERP IS EEN MIDDEL OM RELATIES AAN TE GAAN MET MENSEN’

Shay Raviv (fotografie: Wouter le Duc)

Sociaal ontwerper en design-onderzoeker Shay Raviv is mede-initiatiefnemer van De Voorkamer in Utrecht en creatief leider van *Embassy of Inclusive Society*. Ook is ze de vaste tafelgast tijdens het tweede seizoen van de RAUM podcast *Algoritme van de Stad*.

“Ik was jong, creatief en wilde mijn perspectief verbreden, dus verhuisde ik vanuit Tel Aviv naar Eindhoven om aan de Design Academy te gaan studeren. Ik voelde me in het eerste jaar helemaal niet op mijn plek: de opdrachten waren gericht op het maken van producten, terwijl ik meer geïnteresseerd was in de verhalen achter die producten en de grotere betekenis van wat je met een ontwerp kunt bereiken. Ik zie ontwerp als een middel om relaties aan te gaan met mensen, onderlinge contacten te versterken en een nieuw perspectief op de wereld te bieden.

Mijn passie ligt bij het inzetten van ontwerpende en onderzoekende projecten met maatschappelijke impact. In tijden van polarisatie, angst en maatschappelijke onrust kun je als social designer trajecten ontwerpen en interventies creëren die zorgen voor ontmoetingen in de publieke ruimte. Toen in 2015 een grote stroom migranten naar Nederland kwam, leidde dat tot veel negatieve reacties waarbij deze mensen niet als individu werden gezien. Pim van der Mijl, mijn toenmalige partner, en ik zagen het

als missie om te zorgen voor een ontmoetingsplek waar de afstand tussen verschillende (groepen) mensen overbrugd kon worden. Dat resulteerde in De Voorkamer in Utrecht.

Ik probeer niet zozeer in groepen te denken, maar zoek juist naar de verhalen en belevingen die individuen met zich meedragen. Dat breng ik samen, bijvoorbeeld tijdens interventies, zodat we mensen ruimte bieden voor andere perspectieven, reflectie en bewustwording. Zo hoop ik dat mensen ondanks hun verschillen elkaar weer gaan zien als individu. De afgelopen drie jaar werkte ik als de creatieve leider van het programma *Embassy of Inclusive Society* van de Dutch Design Foundation. Ook hier brengen we verschillende mensen bij elkaar. In mijn eerste jaar organiseerden we workshops en lunchsessies waarin deelnemers met elkaar in dialoog gingen over onderwerpen rondom diversiteit en inclusiviteit. Dit diende als basis voor onze visie, tentoonstelling en publieksprogramma. In zo'n

informele setting gingen mensen makkelijker met elkaar in gesprek, ook omdat er voor iedereen ruimte is om zijn verhaal te doen. In een van de sessies kwam naar voren dat er behoefte was aan ander soort verhalen in musea. Vanuit dat inzicht ontstond het idee voor een inclusieve tentoonstelling tijdens Dutch Design Week waar we al hun verhalen zichtbaar maakten.

In 2023 organiseerden we tijdens Dutch Design Week een tentoonstelling in het Van Abbemuseum waarbij we in samenwerking met Gabriel Fontana, een ruimte hebben ingericht als gym. We wilden mensen uitnodigen om naar inclusiviteit te kijken als een lichamelijke ervaring. Een proces waarin je jezelf gaat trainen, waardoor je lichaam verandert, maar het nooit echt af is, net als de echte wereld. Zo was er een gymfiets van Ink Social Design Studio waarop je, tijdens het fietsen, verschillende mensen hoort die vertellen hoe ze benaderd willen worden als ze bijvoorbeeld een winkel of een café binnenlopen. Voor diezelfde tentoonstelling hebben we ook de

Lorum Ipsum (fotografie: Almicheel Fraay)

installatie *Lorem Ipsum* ontwikkeld, ontworpen door Karin Fischaller, studio The Anderen. Deze installatie visualiseerde richtlijnen en adviezen voor een inclusieve presentatie. Als ontwerpers hebben we gekeken naar wat er nodig is om een

tentoonstelling toegankelijk te maken voor allerlei verschillende lichamen. Hoe groot moet bijvoorbeeld de typografie zijn en op welke hoogte moet een schilderij hangen om ook goed zichtbaar te zijn voor mensen in een rolstoel?

Ik vind het belangrijk dat ontwerpers zich binnen hun vakgebied inzetten voor maatschappelijke onderwerpen. Er is al genoeg afstand tussen mensen met verschillende narratieven, en dat zorgt voor spanningen in de samenleving. Als ontwerper kun je je verbeelding gebruiken en ervaringen creëren in de publieke ruimte om (abstracte) onderwerpen tastbaar en bespreekbaar te maken. Zo kun je eraan bijdragen dat mensen elkaar weer vinden en leren samenwerken, en zijn we beter in staat om met de problemen in de wereld om te gaan. Mijn advies aan anderen is om niet van tevoren aannames te doen, zeg vooral: 'Ik weet het niet', in plaats van dat je een positie kiest. Observeer en luister, en blijf vooral openstaan voor elkaar."

‘IK WIL HET NARRATIEF VERSCHUIVEN VAN INDIVIDU NAAR COLLECTIEF’

Yasser Balleman (fotografie: Lisanne Lentink)

Beeldend kunstenaar Yasser Balleman houdt zich bezig met collectieve kunst en hoe rituelen hierbij een rol kunnen spelen. Daarbij ligt de focus onder andere op ontmoetingen. Hij maakte voor RAUM het project *Soul Search City* tijdens het zomerprogramma van 2024.

“Tijdens mijn afstuderen aan de kunstacademie in Breda maakte ik een werk dat achteraf symbolisch bleek voor mijn latere praktijk. Ik ontwierp een model van een stadion vol mensen. Als je aan een

hendel trok, kwamen de figuren om de beurt omhoog en vormden ze samen een soort wave machine. Dit werk symboliseert hoe ik hoop dat mijn kunst functioneert: één persoon kan een groep mensen in

beweging brengen. Samenwerking en gezamenlijke besluitvorming zijn volgens mij één van de grootste uitdagingen van deze tijd, en kunst biedt een uniek speelveld om hiermee te experimenteren.

In mijn creatieve processen stimuleer ik mensen om hun verbeelding te gebruiken. Ik laat ze schetsen maken, gesprekken voeren en zich in elkaar inleven. Zo ontstaan nieuwe ideeën, bijvoorbeeld over hoe ze hun omgeving willen vormgeven. Mijn rol daarin zie ik als die van ontwerper van ontmoetingen: ik schep de condities waarin mensen elkaar ontmoeten en samenwerken. Voor een kunstproject bij Hogeschool Windesheim in Zwolle ging ik met studenten en docenten naar de IJssel om monsters uit het water te nemen. Ze bestudeerden micro-organismen en maakten daar vervolgens 3D-tekeningen van. Op basis van deze ontwerpen heb ik grote sculpturen gemaakt. Dit maakproces is bijna een ritueel. Het verbindt mensen, laat hen kennis uitwisselen en versterkt hun gevoel van eigenaarschap. In mijn projecten vind ik het belangrijk om uitgebreid in gesprek te gaan met bewoners en gebruikers. Zo nam ik twee jaar de tijd voor het project *Stad van Vertrouwen* in Arnhem. Samen met jongeren en lokale organisaties als Ruimtekoers, WijkLab en de Jeugdwijkraad ontwikkelde ik een dialoogspel om te onderzoeken hoe jongeren meer betrokken konden worden bij de politiek. De jongeren ontvingen een brief van bewoners uit de toekomst, waarin stond dat de wijk door een gebrek aan verbinding uit elkaar was gevallen. In het spel namen ze rollen aan, zoals burgemeester, wijkbewoner of ondernemer, en debatteerden ze over oplossingen. Het project eindigde met een motie voor de gemeenteraad van Arnhem. Vaak worden jongeren wel uitgenodigd om mee te praten, maar blijft de regie bij volwassenen. In de context van een spel, waarin iedereen bouwt, tekent en rollen aanneemt, zijn de verhoudingen gelijkwaardiger. Jongeren voelen zich gehoord en gezien, raken vertrouwd met elkaar en durven zich meer te uiten. De groep had een diverse samenstelling

Stad van Vertrouwen (fotografie: Cecile Bok)

qua leeftijd en achtergrond, wat ervoor zorgde dat de deelnemers veel van elkaar leerden.

Ik vind het waardevol om te zien hoe deelnemers zichzelf ontdekken als creatieve makers, beseffen dat ze invloed kunnen uitoefenen op hun omgeving, elkaar inspireren en samen iets voor elkaar krijgen. Het narratief verschuiven van individu naar collectiviteit is voor mij een belangrijke missie. Via mijn projecten, zoals *Stad van Vertrouwen* en *Beraad Balans* voor het Nationaal Burgerberaad, wil ik bijdragen aan een meer deliberatieve democratie. Hoe zorgen we dat dit in de haarvaten van de politiek terecht komt? Door de tijd te nemen om naar elkaar te luisteren, ruimte te creëren voor experiment en elkaar al makend

te ontmoeten. Mensen hoeven niet meteen moeilijke gesprekken te voeren, maar focussen op wat ze samen maken. Dat werkt verbindend. Zelfs eenvoudige interacties, zoals vragen om de lijm aan te geven, helpt mensen om zich open te stellen.

Voor het project *Samen Smeden* bij The Beach in Amsterdam-West gaf ik een workshop aan jongeren en ouderen. Ze werkten voor het eerst samen en maakten fantasiemeubels van kleurfolie voor toekomstige buurtbewoners en schaduwportretten voor banners op bouwhekken. Tijdens het maakproces zag je verbinding ontstaan. Toen een kind aan een oudere vroeg: 'Ben je er volgende week weer?', wist ik: hiervoor doe ik het."

‘HET THUIS DAT HIPHOP MIJ BIEDT, WIL IK OOK AAN DE JONGERE GENERATIE MEEGEVEN’

Fotografie: Jelmer De Haas

Raymond Ramdihal is danser, oprichter van het jaarlijkse hiphopfestival *Freedom City* en organisator van verschillende dance-events en -battles. Hiermee wil hij laten zien dat door samen dansen verbinding ontstaat. Voor RAUM ontwikkelde hij samen met *Utcast*, platform voor hiphop en straatcultuur, een wandeling over jongeren en mentale problemen voor de conferentie *Onze stad, ons canvas*.

“Mijn liefde voor dansen kreeg ik mee vanuit huis, dat zit bij ons in de Surinaams-Hindoestaanse cultuur. Op mijn vijfde gaf ik mijn eerste show en al snel ging ik op dansles. Via de dansschool kwam ik in aanraking met de hiphopcultuur, maar mijn ouders vonden dat hélemaal niets en probeerden me er vanaf te houden. Zij associeerden hiphop- en de bijbehorende straatcultuur met criminaliteit en vertelden dat er geen werk in was, terwijl ik met die hele cultuur een sterke connectie voelde. In dans kan ik mij uiten. Tijdens de puberteit stopte ik even met dansen, ik ging over op vechtsport, ook omdat ik niemand had met wie ik mijn liefde voor dans kon delen. Op mijn vijftiende ging ik uit huis en hing ik veel rond op straat. Dat was een eenzame journey. Totdat ik rond mijn zeventiende via een klasgenoot werd meegevraagd naar een training met zijn

dansvrienden bij een parkeergarage bij het Jaarbeursplein. Ik voelde zo’n verbintenis dat we sindsdien steeds na school samen daar trainden. Tot vandaag de dag zijn zij nog steeds mijn beste vrienden, of eigenlijk mijn zelfgekozen familie.

Ik ben, net als zij, de dansopleiding bij het Creative College aan het ROC Midden Nederland gaan volgen, dat was het begin van de community. Zo kwam ik in contact met professionals en organiseerde ik binnen no-time mijn eigen dansevenement in een buurthuis, dat onze trainingsspot werd voor de wintermaanden. Van verschillende plekken op straat hebben we hotspots gemaakt om samen te komen. Het Jaarbeursplein, waar het begon met onze battles, is daar het beste voorbeeld van. Daar komen niet alleen dansers uit Utrecht, maar vanuit heel Nederland naartoe, sommigen om mee te doen,

‘IK VIND HET BELANGRIJK DAT JONGEREN BIJ ONS ZICHZELF KUNNEN ZIJN EN KUNNEN PRATEN OVER HUN GEVOELENS EN EMOTIE’

Optreden tijdens *Onze stad, ons canvas* bij RAUM (fotografie: Jelmer De Haas)

anderen uit de hiphopscene komen er om te chillen. Het voelt voor hen als een fijne plek om hun (dans)talent te ontwikkelen en ze kunnen er met elkaar samenzijn, zonder te worden weggestuurd.

Het ‘thuis’ dat hiphop mij op jonge leeftijd bood, probeer ik ook aan de huidige jeugd mee te geven. Ik zie mezelf als verbinder; ik koppel talent aan een podium en begeleid ze in hun ondernemerschap, bijvoorbeeld als ze een eigen productie willen maken. Ook zorg ik er met mijn community voor dat er danslessen en -battles zijn waar ze zichzelf kunnen laten zien en ontwikkelen. Daarmee laat ik jongeren zien dat er kansen zijn om van dansen je werk te maken en dat het mogelijk is om je toekomst zelf vorm te geven. Ik vind het ook belangrijk dat jongeren bij ons zichzelf kunnen zijn en kunnen praten over hun gevoelens en

emoties, ook de mannen. Iedereen is gelijk bij ons, we denken niet in hokjes. Het maakt niet uit hoe oud je bent of waar je vandaan komt. Onderling wisselen we kennis uit en motiveren we elkaar om het beste uit jezelf te halen.

Binnen onze community zijn er veel jongeren die dealen met mentale problemen, zoals een identiteitscrisis. Denk aan tweedegeneratie kinderen van immigranten die leven tussen twee culturen. Ik word heel blij als ik de saamhorigheid zie zodra ze bij elkaar komen, daardoor ontstaan er vele crews als UC Crew en Class 3-E. Dankzij dans voelen ze zich vrij. Mijn droom is dat mijn dansevenementen het hoogst haalbare platform bereiken – liefst internationaal – ik ken geen limieten. En dat de street- en hiphopcultuur vanzelfsprekend wordt in Utrecht. Dat graffitikunst, dansveldjes en skatebanen onderdeel

zijn van het straatbeeld, maar ook dat theatershows, podia en festivals toegankelijk zijn voor iedereen. Dat zorgt hopelijk op de lange termijn voor een gezonde stad, omgeving en provincie, waar iedereen kan zeggen: Hé, er is ook voor de carrière die ik wil, een mogelijkheid.”

Wandeling Kars + Boom en kinderen met een beperking

EEN WANDELING OPENT DE OGEN

TEKST WIENEKE VAN KOPPEN
BEELD JELMER DE HAAS

Een wandeling van Utcast samen met Freedom City festival

Wandelen is volgens de wetenschap goed voor je gemoedstoestand en creativiteit. Door de vertraging en het echte wandelen, waarbij je zonder doel rondloopt, leer je de stad bovendien op een hele andere manier kennen. RAUM werd ook gegrepen door het wandelvirus.

Flaneren door de straten van Parijs en zo de stad en haar inwoners echt leren kennen; in de negentiende eeuw erkende de dichter Baudelaire al hoe belangrijk dwalen door de stad daarvoor is. Wandelen kreeg helaas een stoffig imago in de daaropvolgende decennia. Gelukkig bracht de coronaperiode daar verandering in, het leek wel of iedereen de hort op ging. Zo ook muzikant Tim Knol die liefhebbers wandelend mee de natuur innam en onderweg liedjes zong. Inmiddels is het initiatief uitgegroeid tot een volwaardige wandelclub met clubblad. Het kon niet lang duren voor ook RAUM het wandelen omarmde. In september 2024 werd er gewandeld tijdens de conferentie Onze stad, ons canvas in door makers en inwoners samengestelde wandelingen en dit jaar start de Wandelclub der Stadslezers.

VERBINDING IN DE PUBLIEKE RUIMTE

Verbinding tussen mensen creëren in de publieke ruimte is een van de belangrijkste doelen van RAUM, aldus programmamaker impact Jesse Jorg. Voorwaarde daarvoor is dat je je kunt verplaatsen in de ander: door zijn of haar ogen kunt kijken. Tijdens de conferentie Onze stad, ons canvas experimenteerden allerlei makers met dit andere perspectief. Samen met een specifieke doelgroep ontwierpen ze wandelingen die je tonen hoe buurtgenoten jouw stad ervaren. Zo ontdekte je Leidsche Rijn door de ogen van een meervoudig gehandicapt kind en diens ouder. Kun je wel op de speeltoestellen als je in een rolstoel beweegt? En hoe snel raakt

Een wandeling van de Voorkamer door de wijk Lombok samen met Migrantour Utrecht

Een wandeling van FAAM Utrecht in samenwerking met Theatergroep De Hangouderen

Een wandeling van Expodium en Travelling Farm Museum of Forgotten Skills, in samenwerking met stadsecoloog

WANDEL MEE!

Vanaf 2 mei 2025 kun je met 17 organisaties, in 8 steden, in 17 hoofdstukken de stad lezen tijdens Wandelclub der Stadslezers. En op donderdag 18 september 2025 organiseert RAUM weer de conferentie Onze stad, ons canvas met verschillende wandelingen waar je door de ogen kijkt van specifieke stadsbewoners. Wil je van deze wandelprogramma's op de hoogte blijven?

Houd de website van RAUM in de gaten

een kind met autisme overprikkeld op de weg hiernaartoe? Dit zie je beter als de route is georganiseerd door iemand die dit zelf beleeft. Bij andere routes keek je mee door de ogen van jongeren met mentale problemen, migranten die hun thuis in Lombok proberen te maken, senioren die graag willen hangen in de publieke ruimte en dieren die moeten samenleven met mensen in de wijk Leidsche Rijn. Na afloop kwamen alle wandelaars weer samen om met elkaar in gesprek te gaan over wat het met ze deed om door iemands ogen de omgeving te ervaren en hoe belangrijk dat is om verbinding te voelen met een ander.

CONTACT IN EEN SUPERDIVERSE STAD

Jorg: "We zien de stad vaak als de gebouwde omgeving, maar een stad is het geheel van haar inwoners en wat zij ervan maken. Veel steden in Nederland hebben de status van superdivers bereikt. Dat betekent

dat er heel veel mensen wonen met allerlei verschillende achtergronden. Je ziet dat de witte Nederlander toch nog vaak in zijn eigen, homogene bubbel blijft hangen. Zo integreert die Nederlander eigenlijk slecht in de superdiverse stad. Dat is schadelijk: je ontmoet je medemens niet echt en gaat dan sneller dingen over hem of haar invullen. Zo kunnen negatieve gevoelens ontstaan over de onbekende 'ander'. Wandelingen waarbij je elkaar ontmoet, fungeren als een tegengif tegen die negatieve gevoelens, tegen polarisatie tussen stadsbewoners."

LOMBOK DOOR DE OGEN VAN MIGRANTEN

Dat wandelen helpt om een anti-migrantensentiment tegen te gaan, weten ze ook bij het internationale tournetwerk Migrantour. Tourgids Carol Pertuz geeft daar sinds een halfjaar wandeltours. "Ik kom uit Colombia en ik leid mensen rond door Lombok. Daarbij toon ik de omgeving,

maar vertel ik ook mijn eigen verhaal. Het was een keuze voor mij om naar Utrecht te komen met mijn familie, maar dat geldt niet voor al onze gidsen. Sommigen zijn vluchtelingen, anderen expats en weer anderen reisden hier bijvoorbeeld voor de liefde heen. We willen het idee van 'de ander' als onbekende immigrant tegengaan met onze persoonlijke verhalen. Storytelling is daarom de kern van wat we doen." Laten zien dat de stad van iedereen is, is ook belangrijk voor Migrantour.

"Ik merk dat als je door de stad loopt, je in feite tot die ruimte behoort. Als migrant is dat belangrijk: door er fysiek rond te lopen, neem je letterlijk plek in. Je bent zichtbaar in de publieke ruimte. Door in groepsverband met deelnemers in Lombok te lopen, tonen we aan deelnemers en omstanders dat onze aanwezigheid en onze verhalen ertoe doen. Er ontstaat meer compassie voor elkaar en voor migranten." aldus Pertuz. Dit blijkt geen eenrichtingsverkeer, juist niet. "Wij delen natuurlijk onze verhalen

over het achterlaten van je thuis, het vormen van een nieuwe identiteit en het vinden van je plek in een nieuw land. Deelnemers voelen zich daarbij uitgenodigd om ook hun ideeën te delen. Zo ontstaan er hele betekenisvolle gesprekken. Groepen die elkaar al kennen, horen vaak nieuwe anekdotes van elkaar als ze samen meelopen. Deelnemers die elkaar niet kennen, wisselen nadien geregeld nummers uit. Het verbindt mensen."

Behalve de verhalen van gidsen en deelnemers, ontdek je ook belangrijke plekken in Lombok. Je leert in zeven tot acht stops de migratiegeschiedenis van arbeidsmigranten uit de jaren zeventig kennen, maar ook die van recent gevluchte Syrische en Oekraïense mensen en ongedocumenteerden. Hun verhalen hoor je bij plekken als De Voorkamer en het Ubuntuhuis. Daarbij word je uitgedaagd om na te denken over Nederlander-zijn, nationale identiteit en gemeenschap. Pertuz: "Dat komt vaak wel binnen. Ik geloof dat gedeelde verhalen en gesprekken

na de tour blijven na-echoën in de hoofden van deelnemers."

WANDELCLUB DER STADSLEZERS

Bevlogen vertelt Jorg hoe zijn eigen blik op dak- en thuislozen veranderde na een gesprek met een Amsterdamse. Zij leefde op als ze vogels zag landen in het park. Ze wist precies welke vogels en dieren er zich bevonden. Hun huis was immers ook haar thuis. De vogels en parkdieren waren een belangrijk deel van haar dagelijkse omgeving. Ik had daar nog nooit op zo'n manier naar gekeken: als je slaapt in een park, voel je je misschien wel meer verbonden met de vogels. Zo'n goed gesprek verandert je blik op een manier waarop boeken dat ook kunnen."

Om die reden start Jorg vanuit RAUM met Wandelclub der Stadslezers, geïnspireerd op bestaande wandelclubs en leesclubs. "Je kunt meedoen aan de Wandelclub in verschillende steden. Zo stap je in

Amsterdam op bij Rederij Lampedusa waar je de stad ziet als migrantenstad, of je kunt mee op een nachtelijke snackspeditie met een heuse snackspert van Pop-Up City. Het Museum voor Onbedoelde Kunst laat op haar beurt bijzondere kunstwerken op straat zien die je anders misschien nooit waren opgevallen."

Behalve dat je lekker beweegt en anders naar de stad en je buurtgenoten gaat kijken, zijn die wandelingen ook goed voor je creativiteit. "Door te wandelen leg je andere verbindingen aan in je hersenen. Bovendien is het een hele fijne manier om in gesprek te gaan met elkaar. Net als in een klassieke leesclub is er ruimte en tijd om met elkaar te reflecteren. Wij doen dat op de omgeving en op hoe je die ervaart," aldus Jorg. Eind maart, als de zomertijd begint en het aangenamer wandelweer wordt, start de Wandelclub der Stadslezers. Die gaat de hele lente en zomer door tot de wintertijd. Iedere geïnteresseerde is welkom om zich aan te melden en de wandelschoenen (of sneakers) aan te trekken.

S A M E N

S T E R K

**Van buurtcafé tot moestuin:
Yakup, Rianne, Malin en Renée
zetten zich ieder op hun
eigen manier in om verschillende
groepen samen te brengen.**

TEKST ROSA LEE SZARZYNSK
BEELD MARISKA KERPEL, RAUM

‘We voelen als
elkaars familie’

**Yakup Aydemir is de eigenaar van Kleine Max;
het café en de sociale ontmoetingsplek van
Lombok. Het is een huiskamer van de buurt.**

“Bij Kleine Max geven we iedereen het gevoel dat ze welkom zijn. We zijn er voor mensen die zich eenzaam voelen, die een afstand hebben tot de arbeidsmarkt, met verslavingen, psychische problemen of een burn-out, maar er zijn ook jongeren die hier studeren. Bij ons komen dagelijks dezelfde eenzame mensen, ook tachtigers. Op den duur raak ik met ze bevriend en nu kent iedereen elkaar. We zorgen ervoor dat we deze mensen positief en voorzichtig benaderen, eerst door non-verbale communicatie, en door ze vooral de ruimte te geven: met een glimlach, door ze welkom te heten en weer gedag te zeggen. Eerst hebben we het over koetjes en kalfjes, als ze terugkomen gaan de gesprekken vaak dieper en vertellen mensen over hun leven, bijvoorbeeld dat ze ex-dakloos of ongeneeslijk ziek zijn.

Zulke gesprekken raken me enorm, maar juist voor deze gesprekken doe ik dit werk. Mensen die bij ons komen, zijn over het algemeen heel positief: blij dat ze hun verhalen kunnen delen en nieuwe vrienden maken. De kracht van Kleine Max is dat er een veilige sfeer heerst, niemand krijgt een stempel ‘ziek’ of ‘heeft een beperking’. Hier kunnen mensen met en zonder rugzakje elkaar op een organische manier ontmoeten.

Afgelopen zaterdag had ik nog een gesprek met een man die al dertien jaar bij ons komt. Hij was altijd heel negatief over de zorginstelling waarin hij zat

vanwege zijn psychische problemen. Hij voelde zich opgesloten en constateerde dat het uiteindelijk een enorm succes is geweest om bij ons te komen. Nu is hij heel sociaal, heeft hij allerlei mensen om zich heen, is hij lid van verschillende organisaties en zit hij beter in zijn vel.

Vaak wijzen zorginstanties ook op ons. We hebben mensen hier werken vanuit de reclassering en nieuwkomers volgen hier hun taalstage. Bij binnenkomst zijn deze mensen vaak introvert en durven ze bijna niets te zeggen. Ze werken eerst achter de schermen, bijvoorbeeld in de keuken, zodat ze door met onze Nederlandse collega's praten. Daarna zie je ze opener, actiever worden en durven ze meer te zeggen. Een keer per week organiseren we een sociale eettafel voor mensen die het minder breed hebben, we hebben maandelijks jamsessies, yoga, spelletjesavonden en elke vrijdagavond is er live-muziek.

Ik leer van de oudere gasten veel over het leven. Ik ben meer gaan inzien waar het leven om draait: niet om geld en carrière maken, het is veel leuker om iemand een glimlach te bezorgen en een goed gesprek te hebben. Daar haal je pas écht voldoening uit.”

Malin van Weerdenburg sloot zich in 2017 aan bij woongroep Buurland waar ze onder meer festivals hielp organiseren. In het najaar van 2023 moesten de bewoners hun huizen verlaten vanwege de sloop ervan, maar de community leeft nog altijd voort.

“Het idee om burens met elkaar in contact te brengen, werd in 2009 bedacht door een creatieve vriendengroep uit de Achterhoek. In die tijd was er veel criminaliteit in de buurt. Het was een geradbraakt terrein met tuinen vol afval en huizenblokken die gesloopt zouden worden. De vriendengroep besloot om er een zwembad te bouwen en dat leidde tot het eerste feestje. Het was zo'n succes dat het jaarlijkse terugkeerde en elke keer werd uitgebreid.

Door de jaren heen kwamen er steeds meer creatievelingen wonen. Buurland was veel meer dan alleen een woonplek, de mensen voelden aan als familie. We namen allemaal de achterdeur en liepen geregeld bij elkaar naar binnen. Ik sloot me aan bij de festivalorganisatie en voelde me al snel onderdeel van de groep. Het fijnste aan Buurland was dat ik mijn eigen plekje had, maar dat ik tegelijkertijd ook het contact kon opzoeken. Dat gaf een gevoel van vrijheid en verbinding. Als ik niets had gepland, klopte ik bij de buurvrouw aan om te kijken hoe het ging.

Zonder het oude Buurland mis ik de verbinding. Veel burens stonden open voor spontaniteit. Binnen een maatschappij waarin veel gepland is, was dat bevrijdend voor mij. Samen ondernemen maakte voor mij de plek, en bijna iedereen was daarin een kartrekker. Dat merkte ik bijvoorbeeld tijdens de jaarlijkse tuinopruimdag of het festival. Ik keek

altijd uit naar het festival, vooral naar de opbouwweek. Met elkaar sjouwen, samen lunchen, samen avondeten. Kleinschaliger hadden we verjaardagen en filmavonden bij iemand thuis.

Ook de kleine contactmomenten waren heel waardevol. We maakten dagelijks een praatje en hielpen elkaar. Ik zag dat mensen met de tijd opbloeden. Een mooi voorbeeld daarvan is 'Buuf'. Als iemand wat nodig had, dan stond ze erom bekend dat we het bij haar konden halen. Verder bleef ze op de achtergrond, maar tegen het einde van Buurland raakte ze meer betrokken bij de organisatie en zag je dat het haar goed deed. Ik herinner me nog een speciaal gesprek met een andere buurvrouw die zich door privé-omstandigheden minder goed voelde. Ze zei: 'Het is voor mij heel waardevol dat ik weet dat er altijd mensen om me heen zijn naar wie ik altijd toe kan als ik dat wil'. Een herkenbaar gevoel. We wonen nu allemaal ergens anders maar zien elkaar nog regelmatig.

We hebben nog steeds de wens om ergens weer een fysiek Buurland te maken, want de verbinding, daar krijgen we energie van.”

‘Buurland gaf me het gevoel van vrijheid en verbinding’

De Pleinotheek, dat huist op het Berlijnplein als onderdeel van RAUM, opende in april 2024 haar deuren. Rianne van Eldik is sinds afgelopen zomer actief als vrijwilliger.

“Toen ik voor het eerst langs de Pleinotheek fietste, raakte ik gelijk gefascineerd door alles wat ik er zag. Het maakt me blij dat ik nu onderdeel uitmaak van die plek. De Pleinotheek is een gratis buurtuitleen met een kiosk, mini-bieb, automaat voor lokale producten, jeu-de-boulesbaan en vooral ontzettend veel speelgoed dat kinderen thuis niet snel tegenkomen zoals skelter-boten en een groot schaakspel. Het idee erachter is dat buurtbewoners op het plein kunnen spelen of een praatje kunnen maken en op een laagdrempelige manier zelf invulling aan deze ruimte kunnen geven. Iedere keer komen er weer mensen langs die vragen hoe het werkt en zijn ze verbaasd als ik vertel dat ze alles mogen pakken wat ze willen. Sommige kinderen zijn verlegen, overweldigd en voorzichtig als ze binnenkomen. Ik probeer vaak een praatje met ze te maken en te vragen of ze dingen van thuis herkennen. Vaak durven ze daarna meer en pakken ze wat ze zelf willen en gaan ze lekker aan de slag. Het is één van de leukste dingen als ik kinderen hier zie opbloeien. Het creatieve proces dat dan ontstaat in hun brein en dat ze zelf beslissen wat ze doen, zie ik als een enorme meerwaarde. Sommige kinderen spelen alleen, anderen samen of met hun ouders. Je ziet ouders ook weer kind worden. Laatst was er een vader die allemaal kinderen leerde hoe de diabolo werkt. Kinderen laten

hun trucs aan elkaar zien of ze vragen elkaar om hulp. Er ontstaan interacties die je later in je leven ook nodig hebt. Hoe speel je met anderen? Hoe tast je af? Wat vind je wel en niet leuk om te doen? Mag ik meespelen? Het is eigenlijk een mini-maatschappij. Het voelt er heel vrij, als een veilige en warme plek, waar veel blijdschap heerst.

Iedereen gebruikt het plein anders. Er komen ouderen met hun kleinkinderen mee, er zijn jongeren die hun waterfles vullen bij het tappunt. Zo ontstaan ook mooie gesprekken. Laatst raakte ik aan de praat met een man die trainde voor een 70 kilometer run. Een ander komt zelfgemaakte spullen in onze automaat leggen (bezoekers kunnen deze kopen). Zo ontstaat er ook onzichtbare verbinding.

Mooi dat deze ruimte er is in zo'n grote stad. Je ziet ook dat mensen die verhuisd zijn terugkomen om hier even te spelen omdat ze het zo'n fijne plek vinden. Hopelijk komen er in meer steden van dit soort plekken waarbij er niet van bovenaf wordt bepaald hoe je een publieke ruimte gebruikt. Als je mensen buiten je eigen bubbel ontmoet en met elkaar kan creëren, wordt de stad leefbaarder, gezelliger en ontstaat er meer verbinding. Dus iedereen met een mooi idee mag langskomen, we horen het graag!”

‘Ik zie de Pleinotheek als een minimaatschappij’

Renée Menger bedacht negen jaar geleden het moestuinproject Common Ground Two voor, door, met vluchtelingen en andere Utrechters. Er kwamen twee tuinen, één in Utrecht West en de ander in Overvecht; in 2021 startte de buurttuin op het Berlijnplein in Leidsche Rijn.

“In 2015 en 2016 kwamen al die mensen uit Syrië over de Balkan naar Europa, lopend, te voet, met hooguit een rugzakje met kleren. Ik zag oude mensen, kinderen in gammele kindervagentjes, mannen en vrouwen. Het waren verschrikkelijke beelden. Ik ben toen vrijwilligerswerk gaan doen bij Vluchtelingenwerk. Tegelijkertijd wist ik uit ervaring hoe helend tuinwerk kan zijn: tuinieren voor de geest. Zo ontstond het idee voor een moestuin voor mensen in het AZC.

In de afgelopen jaren werd het Utrechtse overkoepelende beleid voor vluchtelingen verder ontwikkeld onder de naam Plan Einstein. Common Ground Two werd opgenomen in dit beleid. Dat betekende groei, in omvang, inhoud en inbedding in de wijk. De tuinen van Common Ground Two werden echte *community-gardens*. Gedeeld plezier, gedeelde verhalen, goede gesprekken, samen eten en met veel energie en enthousiasme samen zorgen voor een prachtige tuin.

De jongste deelnemer is vier en de oudste is zeventig. Als iemand nieuw is dan introduceer ik diegene en wordt er handen geschud met iedereen, zodat hij of zij meteen weet: dit is een warme groep. Veel mensen kunnen hun familie niet meer zien. Op de tuin voelt iedereen als familie en zo benoemen mensen het ook.

Ik ken een paar noodzakelijke

woorden Arabisch intussen. Ondanks dat we niet dezelfde taal spreken, begrijpen we elkaar. Soms gebruiken we Google Translate, mensen vertalen voor elkaar. Common Ground-tuinders zijn echte bruggenbouwers; dat is zo prachtig. Ik bied een luisterend oor en zorg ervoor dat iedereen zich op zijn gemak voelt. En ik kijk per persoon waar diegene behoefte aan heeft. Voor de één is dat een pittige work-out, zoals spitten of compost uitrijden, een ander doet liever het verfijnde werk, zoals zaaien, wieden en plantjes planten. Water geven vindt iedereen leuk om te doen. En dan delen we de oogst!

Op de tuinen durven de mensen zich open te stellen, over zichzelf te vertellen en ze maken nieuwe contacten. Ik vind het mooi als ik voor deze mensen van betekenis kan zijn. Ook zie ik een enorme onderlinge verbondenheid ontstaan.

Ik heb ontzettend veel geleerd van mijn mensen op de tuin en daar ben ik ze heel dankbaar voor. Met mijn werk voor Common Ground Two ga ik stoppen. In Utrecht West wordt het project overgenomen door een nieuwe groep tuinmakers. Bij de buurttuin van RAUM blijf ik in 2025 betrokken als tuincoördinator. Ik ben nu bijna 65 en ga het rustiger aan doen, maar ik blijf in contact met deze mensen. Ik laat ze niet meer los.”

‘Het is duidelijk: tuinieren voor de geest bestaat echt’

5X INSPIRATIE OM UIT JE BUBBEL TE KOMEN

Hoe creëer je een
publieke omgeving
waar mensen zich veilig,
welkom en uitgedaagd
voelen? Deze vijf
bijzondere initiatieven
brengen stadsbewoners
samen en zorgen voor
ruimte om elkaar te
ontmoeten.

TEKST MARE VAN ALFEN
BEELD RAUM, 104-PARIS, FLOW, CULTUREGHEM

KOKEN VERBINDT BIJ CULTUREGHEM IN BRUSSEL

De droom van de organisatoren van Cultureghem is een wereld waarin burgers elkaar beschouwen als één grote familie, in plaats van elkaar te passeren zonder oogcontact.

Deze droom komt prachtig tot leven op hun locatie op het oude bedrijventerrein Abattoir in Kuregem, een wijk in Brussel waar mensen met diverse culturele achtergronden dicht op elkaar wonen. In hun *Dreamkitchen* is iedereen welkom om, terwijl de groenten worden bereid en heerlijke geuren opstijgen uit dampende pannen, samen te koken en elkaar te ontmoeten. Daarna kan men genieten van een heerlijke vegetarische maaltijd, waarbij je zelf bepaalt wat je betaalt. Sow, vrijwilliger sinds 2012, vertelt dat hij bij Cultureghem naast nieuwe mensen ook heel wat nieuwe vaardigheden leerde. Hij had nog nooit gekookt en leerde koken, net als fietsen en het herstellen van fietsen. "Voordien had ik nooit voor publiek gedanst, maar met het 10-jarig bestaan van Cultureghem heb ik meegedanst met de hele groep."

Tijdens hun kookworkshops schuimt jong en oud samen de markt af op zoek naar seizoensgebonden groenten en fruit om te leren hoe ze een gezonde lunch kunnen klaarmaken. Dit toont mensen hoe makkelijk het is om gezond en goedkoop te koken, en samen koken is de ideale manier om anderen te ontmoeten. De ingrediënten voor deze gedeelde lunches zijn een bonte verzameling onverkoopbare groenten en fruit, die na de zondagsmarkt door grote groepen vrijwilligers worden opgehaald

bij de kramen—soms wel 4000 kg. Kom je op woensdagmiddag? Dan is er KETMET: in de gigantische openbare ruimte kunnen ouders en kinderen veilig spelen met goedgevulde speelkoffers, onder begeleiding van enthousiaste animatoren.

WWW.CULTUREGHEM.BE
RUE ROPSY CHAUDRON 24,
1070 ANDERLECHT, BELGIË

EEN MULTIFUNCTIONELE, VEILIGE PLEK OM JE TE UITEN IN PARIJS

De enorme hal (36,800m²) van de voormalige Gemeentelijke uitvaartdienst ombouwen tot hoognodige oefenruimte voor artiesten uit alle disciplines, zodat inwoners uit de wijk een inkijkje krijgen in hun creatieve en fysieke ontwikkeling. Dat is Centquatre-Paris in Parijs.

Centquatre (104) is gesitueerd in de wijk La Vilette, niet de meest chique wijk van Parijs, maar wel één waar een grote diversiteit aan Parijzenaren woont. Op een doordeweekse dag is het hier vol van beweging door allerlei dansrepetities, rap battles, kinderen, of skaters die allemaal naast elkaar oefenen. Te doen én te bewonderen voor wie wil. Hier kun je vrienden ontmoeten om bij te praten, terwijl er naast je een groep acrobaten oefent. En verderop kunnen kinderen spelen in een uitdagende, vrolijke omgeving.

Voordat je naar binnen mag, betaal je een klein bedrag (minima mogen gratis) en ga je langs de beveiliging. En daarna, of misschien juist daardoor, betreed je een echte *safe space*. Deze plek is een hang-out geworden voor de Parijse jeugd en de buurt en hier worden activiteiten georganiseerd op het gebied van gemeenschap, betrokkenheid en werkervaring. Centquatre-Paris bevat ook winkels, een markt, een café, een restaurant en openbare voorzieningen waar amateurkunstenaars en kinderen kunnen oefenen. Eén zaterdag per maand verandert het Centquatre in een danszaal voor *Bal Pop*, een gratis dansavond waar de muziek jong en oud verbindt.

WWW.104.FR
5 RUE CURIAL, 75019 PARIS, FRANKRIJK

GROTEKERKPLEIN KRIJGT HAAR UNIEKE VORM DANKZIJ ALLE INWONERS

Voorheen was het Grotekerkplein in Rotterdam een nogal stenig plein. De gemeente had plannen om er een stadspark van te maken 'voor alle Rotterdammers', maar betrok daarbij alleen de direct omwonenden en niet de andere inwoners van Rotterdam.

Stichting Stadspodium en BRAND Urban Agency vonden dat dit anders kon. Om het plein te veranderen in een écht fijne verblijfsruimte, zijn zij een experiment gestart om samen met de bewoners van de stad te ontdekken wat wel en niet werkt. Op eigen initiatief, en met een bijdrage van Citylab010, hebben zij een pop-up stadspark opgezet.

De gemeente plaatste tijdelijk de *Flying Grass Carpet*, en het gelegheidscollectief voegde

extra elementen toe zoals picknicktafels, zandbakken, zwembadjes en speeltoestellen. Aanvankelijk vreesden de bewoners tijdens de sessie met de gemeente voor overlast van het permanente park, maar het tijdelijke pop-up park liet zien dat ze niets hoefden te vrezen en al snel zagen ook zij de positieve veranderingen. Werknemers van omliggende bedrijven kwamen er hun lunch eten, winkelend publiek kwam er om even de drukte te ontvluchten en mensen uit de omgeving spraken af om te picknicken. Het plein werd weer levendig.

Het programma sloot aan op de kernwaarden van een kerkplein, zoals stilte, overdenking, ontmoeting en bezinning. De activiteiten waren bijvoorbeeld stilte-lunches, tai chi, voorleessessies, yoga en breien. Hierdoor viel het met geluids- en andere overlast erg mee. De tijdelijke inrichting bracht nieuwe inzichten over hoe mensen het park zouden willen gebruiken en deze inzichten werden vrijblijvend met de gemeente gedeeld. Hierdoor heeft de gemeente het oorspronkelijke ontwerp van het plein op een aantal punten gewijzigd.

STADSPODIUM-ROTTERDAM.NL

826 VALENCIA OVERBRUGT VERSCHILLEN MET TAAL

Met potentiële vrijwilligers uit de buurt de schrijfvaardigheden verbeteren van kinderen door met elkaar verhalen te schrijven: dat was het doel van bestseller auteur Dave Eggers en Nínive Calegari met 826 Valencia. De grote bijvangst bleek dat het project een brug vormde tussen de verschillende gemeenschappen van de stad.

In het San Francisco Unified School District is 19% van de zwarte studenten en 28% van de Latijns-Amerikaanse studenten goed in de

Engelse taal, vergeleken met 74% van hun witte leeftijdsgenoten, aldus onderzoek van de staat Californië. Schrijfvaardigheden zijn cruciaal voor succes, maar veel jongeren hebben weinig zelfvertrouwen omdat Engels niet hun eerste taal is en omdat er thuis en op school vaak te weinig tijd is voor voldoende persoonlijke begeleiding.

De Stichting 826 Valencia helpt na schooltijd op een laagdrempelige en speelse manier kinderen met verhalen schrijven en huiswerk. Om bekendheid te krijgen in de wijk en mensen te verleiden binnen te komen, en omdat er een verplichte winkelbestemming op het pand zit, bedachten de initiatiefnemers de *Pirate Supply Store*. Een winkel in de stijl van een kajuit in een boot, waar grappige piratenbenodigdheden verkocht worden, zoals houten benen, reserve ogen en ooglapjes.

Het werd een groot succes. Afgelopen schooljaar werden 7273 leerlingen door 771 vrijwilligers geholpen. Het is een veilige plek geworden waar kinderen worden uitgedaagd om beter te schrijven, voor te dragen en hun verhalen worden zelfs gepubliceerd. Dit heeft een enorm effect op de motivatie en het zelfvertrouwen van de kinderen. Vrijwilligers, lezers en de kinderen zelf krijgen zo inzicht in andere leefwerelden. Door het samenbrengen van de families en iedereen die wil helpen, ontstaan bijzondere relaties die de grenzen van gemeenschappen overstijgen.

826VALENCIA.ORG
826 VALENCIA STREET, SAN FRANCISCO, CALIFORNIA

‘Dit heeft een enorm effect op de motivatie en het zelfvertrouwen van de kinderen’

EEN GRATIS DIJK VOOR ALLE INWONERS

Waarom heeft iedere belangrijke stad in Europa publieke openluchtzwembaden maar kunnen de bewoners in Brussel op een warme zomerdag geen frisse dijk nemen?

Beeld je in dat je op een warme dag je handdoek kan nemen en binnen enkele minuten in fris water kan duiken, terwijl je geniet van de zon met vrienden en familie: dat is belangrijk voor de leefbaarheid van de stad en haar bewoners. POOL IS COOL wil deze zwemcultuur in Brussel doen heropleven door toegankelijke openluchtzwemplekken mogelijk te maken overal en voor iedereen.

Bij het door hen opgerichte tijdelijke mobiele zwembad FLOW is iedereen welkom ongeacht leeftijd, sociale status en culturele achtergrond. Een belangrijk besluit was om, in tegenstelling tot andere zwembaden in Brussel, alle soorten zwemkleding toe te staan. Hierdoor kunnen veel kinderen genieten van het water, vergezeld door moeders die volledig bedekkende zwemkleding dragen. Het zwembad wordt druk bezocht door een zeer divers publiek. Er zijn ook gratis zwemlessen voor iedereen en in samenwerking met lokale organisaties is een extra cultuur- en sportprogramma opgezet.

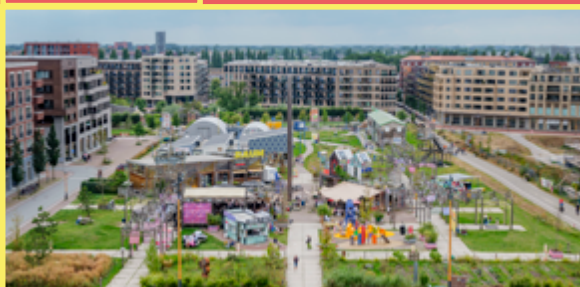
FLOW is gemaakt van hergebruikte materialen en werd in 2024 bekroond met de eerste Ammodo Architecture Award 2024 voor 'Social Engagement'. De jury koos hen vanwege de innovatieve manier waarop POOL IS COOL architectuur gebruikt om mensen met elkaar te verbinden en een sociaal achtergestelde wijk te dynamiseren.

WWW.POOLISCOOL.ORG
PIERRE MARCHANTBRUG, VAARTDIJK, ANDERLECHT, BELGIË

Dit is RAUM

FOTOGRAFIE MARISKA KERPEL,
NEELTJE KLEIJN, JELMER DE HAAS,
JURI HIENSCH EN TANNO WITKAMP

RAUM PLEIN

PLEINOTHEEK

SPIELEREI

BROMMERBIOS

MOESTUIN

COMMON GROUND TWO

SHARING SATURDAY

I.S.M. QUEER IN WONDERLAND

ONDERZOEK DREMPELS

ONTWERPSTUDIO KARS + BOOM

POWERHOUSE

O.A. NADIA EL BARNOUSSI

ONZE STAD, ONS CANVAS

CONFERENTIE

SOUK UTRECHT

PUBLIEK CANVAS

MET O.A. LETZKPOP

WANDELCLUB DER STADSLEZERS

ALGORITME VAN DE STAD

PODCAST

KOP VOOR NOP

MET O.A. CAFÉ WARMOES

WINTERFAIR

BEKIJK HET AANKOMENDE
PROGRAMMA OP DE WEBSITE
RAUMUTRECHT.NL

COLOFON RAUM MAGAZINE #4

Wil je op de hoogte blijven van de activiteiten van RAUM? Meld je dan aan voor onze nieuwsbrief via raumutrecht.nl

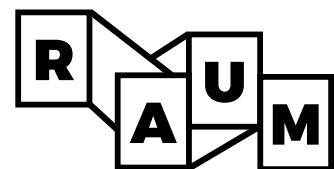
Voor vragen, feedback en suggesties kun je contact opnemen via info@raumutrecht.nl

Houd ons in de gaten op Instagram [@raumutrecht](https://www.instagram.com/raumutrecht)

HOOFDREDACTIE
NYNKE VAN SPIEGEL
& DONICA BUISMAN
CONCEPT EN VORMGEVING
178 AARDIGE ONTWERPERS
ILLUSTRATIES COVER EN ESSAY
SAMIRA CHARROUD

**AAN DIT NUMMER WERKTEN
VERDER MEE**
MARE VAN ALFEN, JELMER DE HAAS,
MASSIH HUTAK, ANOUK KEMPER,
MARISKA KERPEL, WIENEKE VAN KOPPEN,
& ROSA LEE SZARZYNSKI

RAUM wordt mede mogelijk gemaakt door de Gemeente Utrecht

ruimte voor iedereen

ALGO RITME VAN DE DE STAD

Een stad zonder reclame, bankjes met een luisterend oor en een democratie waar burgers meebeslissen. Luister naar het nieuwe seizoen **Algoritme van de Stad**: een podcast van RAUM over opmerkelijke regels die de stad smoel geven.

SCAN DE
QR-CODE
EN BEGIN MET
LUISTEREN!

ADVERTENTIE

RAUMUTRECHT.NL